

SÄRKYNEEN SYDÄMEN JOUKKO-OPPIA

Dramaturgi Maria Kilven palkittu teos *Harmin paikka* käsittelee sukupolvien välistä kommunikaatiota.

TEATTERIKORKEAKOULUSTA dramaturgiksi valmistunut **Maria Kilpi**, 28, voitti vuoden 2007 Berliinin Stückemarktin nuorten näytelmäkirjailijoiden palkinnon teoksellaan *Harmin paikka*. Näytelmä kertoo mummin ja tyttärentytön yhteisestä joulusta itäisessä Suomessa. Berliinin ja Wienin jälkeen *Harmin paikka* saa ensi-iltansa 19. marraskuuta Kansallisteatterissa.

Dialogimuotoisessa näytelmässä ei tapah-

du päältä katsottuna paljon. Helsingistä tuleva tyttö ja mummi ovat molemmat aidosti iloisia tapaamisesta, mutta heti alkuun on selvää, etteivät naiset kohtaa. Tyttärentytär haluaisi kuulla mummilta Karjalasta karkotetun perheen menneisyydestä. Mummi keskittyy rieskaan.

Kysymykset panevat ajattelemaan

Harmin paikka on minimalistinen ja hienovireinen dialogi, jossa tulee sanotuksi enemmän rivien väleissä kuin suoraan. Tiedetään, että isoisa on kuollut, naapurissa asuu venäläinen ja mummi on käynyt Riihimäen lasimuseossa, josta ei ole raaskinut ostaa mitään.

Sen sijaan, että kertoisi perinteisellä tavalla tarinan vastauksineen, näytelmä vie keskele tilannetta, joka synnyttää jatkuvasti uusiin suuntiin versovia kysymyksiä. Miksi nämä ihmiset eivät auta toisiaan, vaikka ovat samassa veneessä? Voisivatko he? Pitäisikö heidän?

Olivatpa vastaukset mitä hyvänsä, aina tullaan takaisin kysymykseen, miksi. Kilven

näytelmän yksi esteettinen viesti onkin, ettei yleisöä aina tarvitse tyydyttää taustoin ja selityksin. Tehokas näytteillepano voi laukaista monin verroin kiinnostavamman ja tehokkaan prosessin kuin jos ongelmat kuitataan lopussa valmiilla ratkaisuilla. Näin näytelmää jää työstämään mielessä pitkään, ja se on suuri ansio.

Tekstinä *Harmin paikka* tarjoaa kiinnostavan lisän keskusteluun nykysuomalaisen kirjallisuuden aiheista, muodosta ja tehtävästä.

Nollan molemmin puolin

Jo heti näytelmän alussa ollaan samanoloisten, tunnelmalliselta lämpötilaltaan haaleiden valintatilanteiden alati polveilevassa ketjussa. Syödäkö nyt vai myöhemmin? Mennäkö hautausmaalle bussilla vai taksilla?

Sää on *Harmin paikka* -näytelmässä tärkeä elementti. Se ympäröi elollista ja elotonta, tapahtumia ja tekijöitä. Sen muutoksia ja vivahteita dokumentoidaan kiinnepisteenä.

Tytärentytär ja isoäiti, Emilia Sinisalo ja Anja Pohjola, eivät kohtaa *Harmin paikka*ssa.

Kuva KANSALLISTEATTERI

»Voidaan keskustella siitä, ovatko nämä henkilöt itsekkäitä vai eivät.»

Maria Kilpi kertoo yrittäneensä etsiä näytelmää kirjoittaessaan ihmisen autenttista ja ehyttä minää – huonolla menestyksellä.

Kuva NOOMI LJUNGDELL

Säästä puhutaan kuluvaan ajan kehyksenä, ja se vertautuu elämään, kun siihen ei itse voi vaikuttaa.

Päähenkilöiden välinen tunnelma ei sekään ota lämmittäkseen, vaan pysyy leudon joulusään tapaan vähän yli tai alle nollan. Mummi ei enää halua edes yrittää vaikuttaa mihinkään suureen, vaan keskittyy rieskaan. Tyttärentytär rimpuilee ja etsii. Molemmat ovat rauhattomia, sahaavat pienellä alueella edestakaisin. Jäljelle jää sydämen kokoinen kaipaus.

Pitääkö ihmisen avautua?

Näytelmän maailma on täynnä mahdollista tarttumapintaa. Sopivien osien yhteensattaminen vaikuttaa antavan turvaa: kun kahvipannu mainitaan, kuvaan tulee heti sen pesu, alkuun kuuluu loppu ja matkantekoon väline.

Esineet ja ihmiset haluavat kuulua johonkin, asettua järjestykseen.

Silti mummi ja tyttö puhuvat toisensa ohi. Välillä he sörkivät, esittävät jopa vaatimuksia ja tunnustelevat lähentymistä, mutta lopulta valitsevat sittenkin puolustusasemat haavoittuvan kohtaamisen sijaan. Pelkäävätkö he toisiaan? Eivätkö he pidä toisistaan? Pitäisikö heidän haluta tai uskaltaa koskettaa ja antautua kosketettaviksi?

Harmin paikka laajenee tutkielmaksi henkisestä ja fyysisestä ajalehtimisestä, pakolaisuudesta, kodittomuudesta ja kaipauksesta. Se kertoo tunteiden kestotalvehtimisesta, pelosta ja särkyneen sydämen logiikasta, kun loukattu ihminen ei itsekään osaa päättää, kuka kuuluu joukkoon ja kuka ei. Ketä pitää varoa? Kehen kannattaa luottaa? ▴

»IHMISELLÄ ON OIKEUS UNOHTAA»

Dramaturgi **Maria Kilpi** kertoo, että ihmisen sisäiset ristiriidat ovat olleet hänelle tärkeä elementti isoäidin ja tyttärentytön suhteen kuvauksessa näytelmässä *Harmin paikka*. Toista on vaikea pelastaa silloin, kun ongelmana ovat hänen sisäiset ristiriitansa.

Kilpi viittaa saksalaiseen **Peter Szondiin**. Szondin mukaan alun perin draamassa on käsitelty ihmisten välisiä asioita. Vuosisadan vaihteessa yksilön sisäiset asiat hiipivät niiden tilalle, mistä on esimerkkinä **August Strindbergin** tuotanto.

»Tämä tietysti on tapahtunut muuallakin kuin draamassa, kaikessa ajattelussa. Draamassa kehitys ei vain ole ollut niin näkyvää, kun siinä on aina kuitenkin dialogimuoto hämäämässä.»

»Näytelmän Kansallisteatteriin ohjaava **Minna Nurmelin** puhui näytelmän kuvaamasta maisemasta tietynlaisena toimintakulttuurina, jossa, kuten kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä, noudatetaan tiettyjä kirjoittamattomia sääntöjä ja tapoja», Kilpi kertoo.

»Jos tätä ajattelee psykoanalyysiväritteisen yksilopsykologian, halun ja defenssien dynamiikan kautta päästään nopeasti siihen, että näytelmässä

kuvatun kaltainen tilanne on paha, ongelmallinen, ja siitä osallisten pitäisi pystyä purkamaan solmunsa itsensä ja toistensa kanssa, jotta voisivat avoimemmin ilmaista keskinäisiä tunteitaan. Jos asiaa katsotaan sosiaalipsykologian kautta – jossa ollaan käsittäkseni vähemmän kiinnostuttu oikeasta tavasta elää ja enemmän ilmiöiden kuvailusta – voidaan todeta, että tällaista on, ilman että asiointilaa täytyy ensisijaisesti pyrkiä muuttamaan.»

Saksankielisellä alueella kiinnostusta näytelmää kohtaan on herättänyt erityisesti sukupolvien välinen kommunikaatio ja historialliset haavat. Siitä on lyhyt askel vastuun ja velvollisuuden kysymykseen. Pitäisikö mummin yrittää avata kipeät muistot, jos tieto menneisyydestä auttaisi tyttärentytärtä pääsemään eteenpäin elämässään tai välttämään jokin pelottava ja kielteinen kohtalo? Vai pitäisikö tytön antaa mummin olla rauhassa ja mukautua hänen arkeensa?

»Olen syntynyt 1970-luvun lopussa Helsingissä. Olen koko ikäni elänyt sellaisessa maailmassa, jossa ensimmäinen kysymys ei ole ollut 'mikä on mahdollista' vaan 'mitä sinä haluat', Maria Kilpi kom-

mentoi.

»Niin kutsutussa valtavirtateatterissa henkilöt rakennetaan usein tämän kysymyksen pohjalta.»

»*Harmin paikka* ajattelin henkilöitä enemmänkin sen kautta, mikä niille, tai niiden välisessä tilanteessa, on mahdollista tai mahdotonta.»

Molemmilla naisilla on omat ongelmakenttensä. He eivät yksinkertaisesti voi, eivätkä haluakaan, eläytyä toisen elämään.

»Sitten voidaan keskustella siitä, ovatko nämä henkilöt itsekkäitä vai eivät.»

»Toinen olennainen asia liittyy loputtomaan menneisyydestä vastausten etsimiseen, joka *Harmin paikka* loppujen lopuksi tematisoitui. Yritin menneisyyteen tuijottamisen kautta harjoittaa autenttisen ja ehjän minän etsimistä, mutta kun siitä hommasta ei koskaan tuntunut valmista tulevan, niin tuntui hedelmällisemmältä siirtyä katsomaan eteenpäin. Päädyin kirjoittamisen loppuvaiheessa tai sen jälkeen jopa kirjoittamaan ylös sellaisen lauseen kuin 'Ihmisellä on oikeus unohtaa menneisyys ja elää eteenpäin'. Tämä on, tai ainakin alun perin oli, minulle näytelmän sanoma.»